

Til
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Oslo, 07.05.2020

INNSPILL TIL STORTINGSMELDING OM DATADREVET ØKONOMI OG INNOVASJON

JF Tech Forum (Tech Forum) er et ekspertutvalg oppnevnt av Juristforbundet. Forumets mandat er å følge den teknologiske utviklingen, med fokus på digitalisering og kunstig intelligens, og vurdere dens konsekvenser for samfunnet, juristprofesjonen og fremtidens juridiske arbeidsoppgaver.

Herved oversendes Tech Forums innspill til Kommunal- og moderniseringsdepartementets arbeid med stortingsmelding om datadrevet økonomi og innovasjon. Vi viser samtidig til tidligere innspill vedrørende nasjonal strategi for kunstig intelligens¹ og forslag til ny forvaltningslov², med synspunkter relevante også i denne sammenheng. Tech Forums utgangspunkt er at det ligger et enormt potensial for verdiskapning ved databehandling og -deling. Brukt riktig og på en trygg måte, som også ivaretar blant annet personvern- og sikkerhetsinteresser, kan datadrevet innovasjon bli en av Norges viktigste drivere for økt konkurranse- og bærekraft.

Formålet med innspillet er å bidra til diskusjonen om hvordan disse mulighetene best kan ivaretas med hensyn til de involverte interesser, utviklingen av hensiktsmessige rammebetingelser og behovet for kompetanseutvikling. Innspillet er utformet på selvstendig grunnlag og representerer ikke nødvendigvis Juristforbundets syn i alle deler.

1 Innledning – Ekspertgruppens rapport om Datadeling i næringslivet

I begynnelsen av april leverte "Ekspertgruppen" sin rapport om *Datadeling i næringslivet* (rapporten), hvor man på kort tid har fått til et meget godt og velstrukturert grunnlag for departementets videre arbeid med den bebudede stortingsmeldingen. Ut fra et

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/0e36c85fcfe143a5b626c53cf292cb3b/jf-p-tech-forum-innspill-nasjonal-strategi-for-ki.pdf>.

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nou-2019-5-ny-forvaltningslov/id2652945/?uid=4fobdo8d-efff-4a7c-956c-c55268398d26>.

næringslivsperspektiv løfter rapporten fortjenstfullt frem problemstillinger på tvers av samfunnssektorer og fagområder, en fremgangsmåte som er viktig at departementet tar med seg i det videre arbeidet. Ekspertgruppen peker ikke bare på en rekke utfordringer og hindringer for det verdiskapingspotensiale som ligger i digitaliseringen, men legger også frem anbefalinger om tiltak for å adressere disse og skape bedre forutsetninger på områder av betydning for norsk næringsliv i denne sammenhengen.

Tech Forum er i stort enig i og støtter de vurderinger og anbefalinger som legges frem i rapporten, samtidig kan det konstateres at disse naturlig nok i høy grad preges av det næringslivsperspektiv som lå i rammene for Ekspertgruppens mandat. I det følgende gir Tech Forum sitt syn på områder hvor vi ser behov for å utdype og/eller komplettere dette perspektivet ytterligere, særlig hvor et helhetsperspektiv bør gjenspeile den triangulære interaksjonen mellom det offentlige, næringslivet og individinteressen, og hvordan dette påvirker forutsetningene for å fremme innovasjon og utvikling.

Våre kommentarer knytter seg til følgende områder:

- Tillit og etikk som grunnleggende forutsetninger
- Tilpasning av regulatoriske rammebetingelser
 - Harmonisering av regelverk og begreper
 - Hensynet til bakenforliggende interesseavveininger
 - Teknologi- og formnøytralitet
- Regulatoriske sandkasser
- Behov for økt tverrfaglig kompetanse – det juridiske perspektivet

2 Tillit og etikk som grunnleggende forutsetninger

2.1 Tillit som grunnleggende forutsetning for databehandling og -deling

Ekspertgruppen løfter frem manglende tillit mellom aktørene som en av de største utfordringene i økosystemet for en datadrevet økonomi og innovasjon i Norge (Tech Forums understrekinger):

"Felles for mulighetene til å skape samfunnsverdier som er beskrevet over, er at de ikke vil oppnås gjennom deling av data alene... De forutsetter også at det er utviklet en arkitektur og et samlet regelverk med roller og ansvar som inngir tilstrekkelig tillit til at aktørene vil ønske å bidra med sine data..." (Rapporten, s. 4).

"Mange virksomheter, offentlige som private, lar være å dele data på grunn av manglende tillit til enten infrastrukturen de deler på, hvem som da får tilgang til dataene, eller usikkerhet angående hva dataene kan eller skal brukes til, og ikke minst med hensyn til forretningsutvikling." (Rapporten, s 58)

Tech Forum er helt enig i denne beskrivelsen. Offentlige aktører, næringslivet og forskningsinstitusjoner trenger klare, hensiktsmessige og forutsigbare rammebetingelser som fremmer en slik tillit. Samtidig er det både riktig og viktig å komplettere dette perspektivet med

at det samme resonnementet må antas å gjelde for individene og forutsetningene for at denne skal være komfortabel med å dele informasjon av personlig karakter. Individene trenger å oppleve tilstrekkelig kontroll og forståelse for hvordan egen informasjon kan bli brukt for å ha tillit til å dele den. Tillit må følgelig ses ut fra et helhetsperspektiv og som en grunnleggende forutsetning for å fremme og muliggjøre datautveksling i økosystemet, uansett om det er informasjon knyttet til virksomheter eller individer. I dette ligger også at det finnes hensiktsmessige, klare og trygge rammer for *hvordan* datautveksling kan skje, samt når og hvordan det *ikke* skal skje.

For næringslivets del er det høyst problematisk at mange næringslivsaktører tror at de grenser, som blant annet personvernlovgivningen setter, er mer omfattende enn hva de egentlig er. Ekspertgruppen peker på "*manglende opplevd handlingsrom innen regelverket*" og behovet for at det etableres veiledningsorganer "*som kan hjelpe aktørene til å forstå sitt handlingsrom, særlig knyttet til konkurransereglene, personvernreglene og reglene om ulovlig statsstøtte*" (rapporten s. 5). Tech Forum er enig og støtter et slikt tiltak.

Det som ekspertgruppen løfter frem her er ikke bare problematisk for at misforståelsen i seg selv er unødvendig hemmende for næringslivet. Det bidrar også til et feilaktig negativt inntrykk av personvernreguleringen som generelt hindrende, når denne reguleringen egentlig er et svært viktig instrument for å fremme den nødvendige tilliten i økosystemet. Vi må komme til en situasjon hvor ivaretagelse av personvern ikke ses på som et hinder, men som en like naturlig del av virksomheten som andre logistiske og strukturelle driftsforutsetninger, dvs. forutsetninger som håndteres gjennom god forretningsdrift.

Behovet av tiltak for å fremme økt kunnskap om personvernlovgivningen gjelder også i forhold til brukerne av digitale tjenester, hvor det synes å råde en generell og tiltakende skepsis med hensyn til personvernet. En oppmerksomhet, årvåkenhet og respekt for bruk av digitale tjenester, hvordan vi deler informasjon og legger igjen elektroniske spor, er sunt og viktig, men når dette overgår i en mer udefinert frykt og skepsis er det mer problematisk ettersom dette risikerer å legge en *unødvendig* demper på bruken av slike tjenester i en datadrevet økonomi. Det er derfor like viktig, som for næringslivsaktører, at det iverksettes ytterligere tiltak for å fremme individens kunnskap om digitaliseringen (dens muligheter, konsekvenser og risiko) samt hvilke virkemidler, sikkerhetsmekanismer og rettigheter som ligger i personvernreguleringen.

I tillegg til de ovenfor nevnte informasjonstiltakene som foreslås i rapporten, anbefaler Tech Forum at regjeringen nedsetter et *tverrfaglig ekspertutvalg* med oppgave om å løpende og systematisk samle inn informasjon og erfaring om hvordan personvern- og annen relevant regulering virker, og på dette grunnlag vurdere hvordan reguleringen kan utvikles for å bedre fylle sitt formål i forhold til norske forhold. Den kunnskap som genereres og struktureres i et slikt arbeid vil for eksempel kunne brukes for å bedre benytte det handlingsrom i GDPR som Norge har for å tilpasse den nasjonale lovgivningen (se rapporten, s. 79 samt s. 92, anbefaling nr. 33). I tillegg vil arbeidet kunne bidra til at Norge står bedre rustet til å bidra konstruktivt og fremoverlent i diskusjonene om hvordan det europeiske rammeverket kan utvikles for å bedre ivareta de bakenforliggende personverninteresser og de avveininger med hensyn til innovasjon og utvikling som bør gjøres i en datadrevet økonomi. Dette skal ses i lyset av de løpende

vurderinger av GDPR som EU Kommisjonen skal gjennomføre hvert fjerde år, med første rapporteringsdato 25. mai 2020.³

2.2 Etikk som grunnleggende forutsetning for tillit

Også det etiske perspektivet må ivaretas på en god, synlig og hensiktsmessig måte for å skape den nødvendige tillit som trengs i økosystemet for en datadrevet økonomi. Ekspertgruppen skriver blant annet følgende (rapporten, s. 12):

"I det vi beveger oss mot smarte samfunn, vil datasikkerhet og personvern bli både viktigere og mer komplisert. Det at vår oppførsel og våre omgivelser som privatpersoner og samfunnsborgere i realiteten blir overvåket på samme måte som industrielt utstyr, gjør at vi må stille oss både praktiske og filosofiske spørsmål om hva slags samfunn vi ønsker å leve i. Det er også en kjensgjerning at det er mulig å benytte tingenes internett - IoT, kunstig intelligens og andre teknologier til formål som er diskutabile eller uetiske."

Tech Forum er helt enig i denne kommentaren. Ekspertgruppen utdyper ikke disse perspektivene, men ber leseren legge til grunn at *"ekspertgruppen tar for gitt at aktørene forholder seg til etiske rammeverk, som eksempelvis EUs Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence"*. Det er imidlertid viktig at den bebudede stortingsmeldingen har en konkret og proaktiv holdning til det etiske perspektivet. Tech Forum ønsker derfor å benytte anledningen til å gi noen ytterligere kommentarer kring disse problemstillingene, med fokus på kunstig intelligens.

Det er et faktum at kunstig intelligens med noen form for autonom beslutningskompetanse, ikke vil ha noen etiske sperrer for sine beslutninger, med mindre disse er spesifikt innebygget i selve systemet. Måten slike eventuelle sperrer blir implementert på kan i sin tur skape nye utfordringer som bør vurderes nøye. Med den transformerende og gjennomgripende effekt bruken av kunstig intelligens vil ha på de fleste samfunnsområder, er det viktig å kunne vurdere etikk og påvirkning på samfunnsnormer fra et samlet tverrfaglig perspektiv; for eksempel, hvordan sikre at det ikke skjer utilsiktede forskyvinger i eksisterende interesseavveininger (jf. diskusjonen nedenfor i avsnitt 3.2)? Som på andre områder hva gjelder digitalisering vil det også her være behov for et samspill mellom blant annet teknisk, etisk og juridisk fagkompetanse for å vurdere, løfte frem og finne svar på slike problemstillinger (jf. diskusjonen nedenfor om kompetansebehov i kapittel 5).

For å håndtere disse spørsmålene slutter Tech Forum seg til andre tidligere innspill til den nasjonale strategien for kunstig intelligens, vedrørende behovet for å opprette et tverrfaglig sammensatt nasjonalt etisk råd (jf. Tech Forums innspill til denne strategien).⁴ Vi mener et slikt råd vil være en egnet måte å sikre at Norge etablerer en solid mekanisme for veiledning og råd i etiske problemstillinger knyttet til kunstig intelligens. Et slikt etiske råd vil blant annet kunne

³ GDPR, Art. 97.

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/0e36c85fcfe143a5b626c53cf292cb3b/jf-p-tech-forum-innspill-nasjonal-strategi-for-ki.pdf>.

belyse personvernrelaterte dilemmaer og synliggjøre mulighetsrommet for forskjellige måter å løse disse på. Vi viser i denne sammenhengen også til det spennende arbeid og de interessante diskusjoner som løftes frem av Norsk råd for digital etikk (NORDE), en faggruppe opprettet av den Norske dataforening.⁵

3 Tilpasning av regulatoriske rammebetingelser

3.1 Harmonisering av regelverk og begreper

Digitaliseringen omfatter de fleste samfunnsområder og dens tverrsektorielle karakter avdekker en rekke utfordringer, ikke bare knyttet til utformingen av gjeldende rammebetingelser, men også for den i høy grad sektorspesifikke struktur og tilsynsvirksomhet som preger regelverket. Det handler for eksempel om overlappende og motstridende hensyn som skaper en uoversiktlig og kompleks "kravspesifikasjon" for både offentlige og private aktører når nye løsninger og tjenester skal utvikles og tas i bruk. Det handler videre om rammebetingelser med begreper som ikke er tilpasset dagens teknologi og derfor ikke virker etter sitt formål, etc.

Tech Forum har tidligere pekt på disse problemstillingene i forbindelse med våre innspill til nasjonal strategi for kunstig intelligens og vedrørende forslag til ny forvaltningslov. Vi foreslår blant annet at det gjennomføres en sektorovergripende evaluering av hvordan ulike offentlige myndighetsorgan utformer retningslinjer og veiledninger med konsekvenser for bruken av kunstig intelligens. Formålet er å øke samordningen mellom sektorspesifikke krav og hensyn. Videre foreslås at det nedsettes et utvalg for å gjennomgå og avdekke u hensiktsmessige hindringer i eksisterende lovgivning for bruk av kunstig intelligens.

Ekspertgruppen tar også opp disse utfordringene og legger frem flere forslag for å fremme rammebetingelser som er bedre tilpasset dagens situasjon. Tech Forum er i stort enig i de forslag som legges frem, men ser behov for å løfte frem følgende to perspektiver som vi mener Ekspertgruppens anbefalinger bør kompletteres med.

3.2 Hensynet til bakenforliggende interesseavveininger

Som beskrevet ovenfor stiller den pågående digitaliseringen politikere, lovgiver, statlige og kommersielle interesser overfor store utfordringer. Så vel private som offentlige aktører sliter med "utdaterte reguleringer" som utilsiktet og unødvendig hindrer bruk av nye og mer effektive teknologiske løsninger. Lovgiver og tilsynsmyndigheter utfordres på å finne løsninger hvor dette kan unngås så langt mulig, ofte kritiserte for at tilpasningen av rammebetingelsene tar for lang tid.

Ekspertgruppen tar opp denne problemstillingen i rapporten og legger frem en anbefaling om at alle nye pålegg, lover eller forskrifter må gjennom et *digitaliseringsfilter* og at det i alle høringer eksplisitt bør undersøkes hvorvidt regelverket er framtidsrettet og digitalt tilrettelagt (s. 92, anbefaling nr. 35, jf. s. 83-84).

⁵ <https://www.dataforeningen.no/faggruppe/norde-norsk-rad-for-digital-etikk/>.

Tech Forum er enig i en slik tilnærming, men mener det er essensielt at denne kompletteres med et "interesseavveiningsfilter" hvor det stilles krav om at det redegjøres for hvordan foreslåtte endringer påvirker den bakenforliggende interesseavveiningen som en rettsregel er ment til å ivareta. Ikke minst i slike situasjoner, hvor utviklingen påvirker et helt samfunn og hvor det fremmes krav om endring av rammebetingelser under tidspress, er dette særdeles viktig. Årsaken er selvfølgelig at svakheter i rammebetingelsenes utforming og evne til å håndtere samfunnsmessige endringer ikke i seg selv innebærer at den bakenforliggende interessebalansen har spilt ut sin rolle, i tilfelle må dette redegjøres for og vurderes særskilt. Følgelig bør ethvert endringsforslag redegjøre ikke bare for hvorfor endringen ønskes, men også klargjøre om forslaget har som effekt eller formål å endre den opprinnelige interessebalansen eller kun å endre utformingen for å bedre representere denne. I tilfelle endringen også medfører en endring i interessebalansen må dette forhold synliggjøres og løftes frem som en del av diskusjonen og forarbeidene. Dette for å sikre at det ikke skjer ubevisste og utilsiktede forskyvinger i eksisterende interesseavveininger som en effekt av utviklingen og kravene om tilpassede rammebetingelser.

3.3 Teknologi- og formnøytralitet

Ekspertgruppen fremholder at lovtekster må utformes mest mulig teknologinøytralt. Tech Forum er selvsagt enig i dette, noe vi også tar opp i vårt innspill vedrørende forslag til ny forvaltningslov. Teknologinøytral utforming er ett av flere viktige verktøy for å tilpasse rammebetingelsene etter de nye krav som digitaliseringen medfører. Det samme gjelder så kalt "formnøytralitet" hvor særskilte formkrav til et spesifikt medium heller bør erstattes med mer funksjons- og resultatorienterte begreper hvor dette er mulig og hensiktsmessig (for eksempel hvor krav om "skriftlighet" kan erstattes med krav om "sporbar dokumentasjon").

Det bør videre understrekes at arbeidet med teknologi- og formnøytralitet bør ha en sektorovergripende tilnærming og sees i sammenheng med hva som er den mest effektive strategien for å tilpasse rammebetingelser til den digitale omstillingen. Spørsmålet er for eksempel om det er mer effektivt å lage et overgripende regelsett om teknologi- og formnøytralitet, hvor sentrale begreper som eksempelvis "digital kommunikasjon" og "e-post" gis en felles definisjon, istedenfor at ulike deler av forvaltningen utvikler forskjellige prinsipper og krav for teknologi- og formnøytralitet hva angår for eksempel kommunikasjon med det offentlige. En mer ensartet tilnærming vil også gi et bedre grunnlag for bruk av kunstig intelligens. Motsatt vil varierende utforming gi dårligere muligheter for maskinlæring av lovtekst og dermed kan det gode ønsket om teknologinøytralitet skape et lovverk som er vanskeligere tilgjengelig digitalt enn dersom man fastholder eldre begreper som er konsekvent brukt i lovverket så langt. Det er derfor viktig med et systematisk arbeid for å sikre stringente termer og behandlingsregler på tvers av lover.

Det bør i denne sammenhengen også minnes om at teknologi- og formnøytralitet ikke er mål i seg selv, men virkemidler hvor dette er hensiktsmessig for å oppnå bedre tilpassede rammebetingelser med hensyn til formålet og de interesser som skal ivaretas, jf. diskusjonen i foregående avsnitt om formål og interesseavveininger.

4 Bruk av regulatoriske sandkasser

I vårt innspill til den nasjonale strategien for kunstig intelligens anbefalte Tech Forum at "regulatoriske sandkasser" skulle vurderes som et verktøy for å møte de behov og forventninger til tilpasning som ikke minst tempoet i digitaliseringsutviklingen stiller på lovgiver og dagens regelverk.

Med "regulatorisk sandkasse" menes at det defineres et "trygt rom" (for eksempel en del av et marked eller en del av den offentlige sektor) hvor virksomheter kan teste innovative produkter, tjenester, forretningsmodeller og leveringsmekanismer uten umiddelbart å pådra seg alle normale regulatoriske konsekvenser av å delta i den aktuelle aktiviteten. Formålet er å muliggjøre reell uttesting av ny teknologi og nye applikasjoner for å bl.a. raskere finne ut av hvordan regelverket kan tilpasses med mer hensiktsmessige regulerings- og beskyttelsesmekanismer. En slik utprøving må imidlertid nøye defineres, avgrenses, følges opp og evalueres, ikke minst i forhold til etiske hensyn og personverninteresser.

Som fremgår av rapporten etablerte Finanstilsynet en regulatorisk sandkasse for så kalte fin-techvirksomheter 2019. Formålet er å øke Finanstilsynets forståelse av nye teknologiske løsninger i finansmarkedet, samtidig som innovative virksomheter får bedre forståelse for krav i regelverket og hvordan disse virker på nye forretningsmodeller, produkter og tjenester.

I regjeringens nasjonale strategi for kunstig intelligens fikk Datatilsynet i oppdrag å etablere en regulatorisk sandkasse for personvern. Det er flere formål som ønskes ivaretatt i denne sammenhengen:

- Virksomhetene kan få økt forståelse av de regulatoriske kravene som stilles på personvernområdet, og korte ned tiden fra utvikling og testing til faktisk utrulling av KI-løsninger i markedet. Løsninger som settes i drift etter å ha vært utviklet i sandkassen vil kunne fungere som foregangseksempler, og være til hjelp for andre virksomheter som ønsker å utvikle tilsvarende løsninger.
- Myndighetene kan få økt forståelse av nye teknologiske løsninger og lettere identifisere potensielle risikoer og problemstillinger på et tidlig stadium, slik at man eventuelt kan utarbeide veiledningsmateriale og avklare hvordan regelverket skal brukes.
- Myndighetene og bransjene kan identifisere sektorer hvor det er behov for egne bransjenormer.
- Enkeltindividet og samfunnet som helhet vil tjene på at utvikling av nye og innovative løsninger foregår innenfor ansvarlige rammer.

Datatilsynet har ennå ikke definert rammene og forutsetningene for deltakelse i denne sandkassen, eller på hvilket grunnlag disse skal utformes og hvordan vurdering av erfaringer og resultater skal skje.

I rapporten diskuterer Ekspertgruppen regulatoriske sandkasser og anbefaler at rammeverket for slike må utformes på en måte som innebærer *transparens* for resultater og erfaringer, slik at effekten og nytten kan tilkomme alle aktører (anbefaling nr. 34, s. 92). Tech Forum støtter denne

anbefalingen. En slik åpen tilnærming sikrer det innledningsvis nevnte helhetsperspektivet hvor den triangulære interaksjonen mellom det offentlige, næringslivet og individinteressen kan ivaretas i beslutningsgrunnlaget. Tech Forum ønsker i tillegg å peke på betydningen av at både rammeverk og vurdering av resultater gjenspeiler den sektorovergripende karakter som digitaliseringen har, slik at man også i denne sammenhengen sikrer muligheten for en harmonisert tilnærming hva gjelder krav og begreper der hvor dette er hensiktsmessig. Videre bør behovet og mulighetene for ytterligere regulatoriske sandkasser også på andre områder i offentlig og privat sektor kartlegges.

5 Behov for økt tverrfaglig kompetanse – det juridiske perspektivet

Et viktig tema i den pågående utviklingen vedrører kompetanse og de behov for tilpasning, ikke minst tverrfaglig, som samfunnsdigitaliseringen medfører. Dette gjelder i høy grad også i forhold til juridisk kompetanse, både i forhold til så vel den juridiske profesjonen og utdanningen som til andre faggruppers forståelse for de juridiske problemstillinger og perspektiver som må hensyntas. Hensynet til rettsstatsprinsipper og demokratiske ideal, herunder at enhver endring må følge de rammer som defineres av disse prinsippene og idealene, er grunnleggende for hvordan mulighetsrommet i en norsk datadrevet økonomi kan fremmes, utvikles og defineres (jf. diskusjonen ovenfor om hensynet til bakenforliggende interesseavveininger, avsnitt 3.2).

Ekspertgruppen peker blant annet på behovet av betydelig økte innsatser til høyere utdanning og forskning innen IKT-fag, herunder også hva gjelder IKT-forståelsen i juridiske og økonomiske fag (s. 90, anbefaling nr. 21). Videre anbefales at det brukes mer ressurser på digitaliseringsrelevant forskning på juridiske kjerneområder som eksempelvis statsrett, forvaltningsrett, sivilprosess, straffeprosess, straff, kontraktsrett og verdipapirrett (s. 91, anbefaling nr. 23).

Tech Forum er enig i disse anbefalingene, men mener at det tilsvarende trengs økt tverrfaglig kunnskap og forståelse innenfor andre fagområder om de rettslige og demokratiske perspektiv som gjør seg gjeldende i denne sammenhengen. Videre omfatter behovet ikke bare det å øke kunnskapen og forståelsen om IKT og juss, men også om å sette dette i et tverrsektorielt samfunnsperspektiv som også omfatter politiske og næringsrelaterte refleksjoner på tvers av flere fag.

Tech Forum mener videre at det er viktig å se mer konkret på hvordan den juridiske utdanningen kan/bør utvikles og samhandle med andre utdanningsinstitusjoner for å ivareta det økte behovet av tverrfaglig kompetanse og forståelse hos egne studenter. Kan det for eksempel finnes forutsetninger for samhandlingsprosjekter med andre utdanninger og bør man se nærmere på muligheten for å legge til rette for praksisperioder i det offentlige og næringslivet, hvor studentene utfordres i tverrfaglige og virksomhetsrelaterte miljøer som en del av den juridiske utdanningen? Her handler det også om hvordan teknologien påvirker den juridiske profesjonen som sådan, ikke minst med hensyn til utviklingen av Legal Tech- og Law Tech-applikasjoner, og hvordan dette stiller krav til nytenking også innenfor den juridiske utdanningen. Med så omfattende endringer som skjer i samfunnet er det viktig å sikre at også juristrollen/-profesjonen utvikles i tråd med de forventninger og behov som stilles.

Avslutningsvis ønsker Tech Forum, likt Ekspertgruppen, å oppmerksomme betydningen av den spisskompetanse og forskning på høyeste internasjonale nivå som både Senter for Rettsinformatikk og Avdeling for Forvaltningsautomatikk ved det Juridiske fakultet i Oslo representerer (begge organisert under Institutt for Privatrett). Tverrfaglig tilnærming har lenge vært et naturlig innslag i disse forskningsmiljøene og det bør nærmere vurderes hvordan den erfaring, kunnskap og forskning som genereres her kan brukes for å ytterligere verdiøke både den generelle juridiske utdanningen og den offentlige debatt om hvordan utfordringene ved digitaliseringen kan og bør håndteres.

På vegne av JF Tech Forum
Med vennlig hilsen,

Joachim Benno
Leder